שיחה בעיון (תשע"ח)

תולדות – תכלית מידת ה'גבורה'

השיחה: לקוטי שיחות חלק ל', שיחה א' לפרשת תולדות • siha.beiyoune@loubavitch.fr

הערה למגיד השיעור: שיחה זו מיוסדת על התוועדות ש"פ אחרי (שבת הגדול) תשמ"א (נמצאת במדור 'הוספות'). שיחה זו היא ביאור מובהק וחדשני ע"פ חסידות, בהסבר גדרו האמיתי של "גבורת" יצחק. יש להתעכב יותר על הנקודות, לפי הקהל.

הקדמה:

פרשתנו מוקדשת בעיקר ל**יצחק** אבינו ומאורעות חייו, כלשון הכתוב בתחילת פרשתנו - "וְאֵלֶּה **תּוֹלְדֹת** יִצְחָק"[1].

הנה, כשמדברים על "יצחק" אבינו, מיד עולה לדעת הגדרה מוכרת זו: מידתו של יצחק הייתה "גבורה" ו"יראה"[2], **ולא** כמידת אברהם אביו, שהייתה מידה של "חסד" ו"אהבה". ככה כולם אומרים...

אלא שנשאלת השאלה: מהו הפירוש שמידתו של יצחק היא 'גבורה'? האם זה פשוט נובע מטבעו? האם הפירוש הוא שיצחק חושב שהתכלית בחיים הוא להיות "קפדן" הכי גדול? מהו התכלית בכל זה? איזה דבר חיובי יכול לצאת מכל הקפדנות הזאת?!

ובכן, ניתן לומר שהיום נבאר הגדרה שונה לגמרי על יצחק אבינו (כמעט "תיקון עוול"...). נוכיח בבירור איך תכליתה האמיתי של "גבורת" יצחק היא "**חסד**" גמור - עוד יותר חזק מאברהם אביו! אבל, בל נקדים את המאוחר... תחילה נלמד את ה'מקורות' בפרשתנו...:

מקור 1:

פרשתנו מתחילה בפסוק זה: "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק". לכאורה יש כאן כפל לשון, אם יצחק הוא "בן אברהם" - ברור ש"**אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק**"!

אכן, רש"י מפרש כך[3]: "לְפִי שֶׁהָיוּ לֵיצָנֵי הַדּוֹר אוֹמְרִים: מֵאֲבִימֶלֶךְ נִתְעַבְּרָה שָׂרָה, שֶׁהֲרֵי כַּמָּה שָׁנִים שֶׁהֲתָה עִם אַבְרָהָם וְלֹא נִתְעַבְּרָה הֵימֶנּוּ. מַה עָשָׂה הקב"ה? צָר קְלַסְתֵּר פָּנָיו שֶׁל יִצְחָק **דּוֹמֶה** לְאַבְרָהָם, וְהֵעִידוּ הַכֹּל **אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק**".

והנה, מעצם העובדה שהתורה לא רמזה על נס דמיון יצחק לאברהם **לעיל** בפרשת וירא במהלך סיפור **לידת** יצחק, אלא חיכתה עד לפרשתנו (המוקדשת בעיקר למאורעות חיי יצחק מגיל **ארבעים** ואילך) - מובן שאין מדובר כאן בסתם דמיון ב"פרצופים" של אברהם ויצחק..., אלא מדובר על דמיון הרבה יותר **עמוק** בנפשם וטבעם - דמיון שהשפיע על **כל** מהלך חיי יצחק, כפי שמסופרים במהלך פרשה זו, וכפי שנבאר.

מקור 2:

[לכאורה נשאלת השאלה: איך אפשר בכלל לומר שישנו **דמיון** בין טבע ה'חסד' של אברהם - לטבע ה'גבורה' של יצחק?!]

אכן, בנוגע לעניינו ועבודתו של יצחק מצינו דבר והיפוכו:

מצד אחד - טִבעו ומידתו של יצחק מוגדרת תמיד כ'יראה' (ו'גבורה'[4]), וכפי שמגדיר זאת הכתוב בבירור - "**פַּחַד** יִצְחָק"[5].

ומצד שני - לידתו, שְׁמו וחייו של יצחק - מראים בבירור על קשר חזק למידת האהבה וה'חסד' (בדומה לאביו אברהם):

לידתו: איתא בגמרא[6] שיצחק נולד בחג ה**פסח**. ועל פי הידוע ששלושת הרגלים הם כנגד שלושת האבות[7], וחג הפסח הוא כנגד **אברהם** - יוצא שיצחק נולד ונתבסס[8] בחגו של **אברהם**!

שמו: השם "יצחק" הוא על שם ה**צחוק** והשמחה[9] (שלו ושל הוריו[10]), תנועה שהיא **ההיפך** הגמור ממידת היראה והפחד...

חייו: בפרשתנו מסופר על יצחק, ש"**וַיִּגְדַּל** הָאִישׁ וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ וְגָדֵל עַד כִּי **גָדַל מְאֹד**" - הוא הגיע לתכלית החסד והגדלות![11]

נשאלת השאלה: איך יכול להיות שיש אצל יצחק **עצמו**, ניגודיות זו של 'חסד' ו'גבורה' - הכלולות באותו בן אדם?![12]

מקור 3:

והנה, בלקוטי־תורה מבואר החילוק בין הֶרגש "גִּילָה" ו"שִׂמְחָה":

"גִּילָה" הוא רגש של שמחה **שאינו** באופן גלוי כל־כך. "שִׂמְחָה" - היא שמחה **גלויה**! ולכן, הכתוב אומר בתהלים: "עִבְדוּ אֶת ה' בְּיִרְאָה, **וְגִילוּ בִּרְעָדָה**". רק 'גִּילָה' ניתן לשלֵב עם יראה ופחד, אבל לא "שִׂמְחָה" - מכיון שהרגש "שמחה" הוא **גלוי** בדווקא!

ועפ"ז, שמכיון שגדרו של "**יצחק**" הוא "**שמחה**" גלויה, מזה משמע ש**שמחה** (והחסד) היא עניין **עיקרי** ביותר אצלו.

מקור 4:

ביאור העניין יובן בהקדם הסבר אחד החילוקים שיש בין הֶרגש ה'אהבה' להֶרגש ה'יראה'[13]: ענינה של 'אהבה' הוא

---

[1] בעוד פרשת שבוע שעבר (חיי־שרה) הוקדשה בעיקר להמשך מאורעות חיי **אברהם** אבינו; פרשת שבוע הבא (ויצא) תוקדש בעיקר לסיפור **יעקב** אבינו - הנה פרשתנו (תולדות) מוקדשת בעיקר ל**יצחק** אבינו ומאורעות חייו, כלשון הכתוב בתחילת פרשתנו - "וְאֵלֶּה **תּוֹלְדֹת** יִצְחָק". וכפירוש ה'ספורנו' על "תולדות": "**ילדי ימיו וקורותיו**". רוב מאורעות סיפור חיי יצחק נמצא **כאן**.

[2] וכפי שלמדנו בשיחה בעיון לפרשת נח תשע"ח (לקו"ש חכ"ה נח א') בביאור דברי אביו של הרבי (רבי לוי **יצחק**), על דברי "רבי **יצחק**" בזוהר, שמידתו היא "גבורה", ולכן היה מהפך בחובת נח בכך שלא ביקש רחמים על אנשי דורו.

[3] בפירושו השני של רש"י. הפירוש הראשון יותר קרוב לפשט הפסוק: "לְאַחַר שֶׁקָּרָא הקב"ה שְׁמוֹ אַבְרָהָם - **אַחַר כָּךְ** [אברהם היה יכול ל]הוֹלִיד אֶת יִצְחָק".

[4] "גבורה" הוא **המקור** של המידה, "יראה" הוא **ההרגש** בפועל. בתחילת השיחה מדבר הרבי בעיקר על מידת ה"יראה" של יצחק, ובהמשך השיחה על ה"גבורה".

[5] ויצא לא, מב: "לוּלֵי אֱלֹקֵי אָבִי, **אֱלֹקֵי** אַבְרָהָם **וּפַחַד** יִצְחָק הָיָה לִי" (דברי יעקב ללבן חמיו אחרי בריחתו). רש"י אמנם מפרש שיעקב אמר "פחד" על אביו במקום "אֱלֹקֵי", מכיון ש"אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם", ויצחק היה עדיין חי, לכן יעקב **נתיירא** לומר "אלקי"... אכן, בתרגום אונקלוס ותרגום יהונתן, תרגמו והוסיפו: "וּדְדָחִיל **לֵיהּ** יִצְחָק" - היינו, יצחק ש**הוא** ירא **אלקים**.

[6] גמרא ראש השנה יא, א: "בפסח נולד יצחק... בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל".

[7] טור אורח חיים סי' תיז: "המועדים נתקנו כנגד אבות: פסח כנגד אברהם דכתיב (וירא יח, ו) 'לושי ועשי עוגות' - ופסח היה. שבועות כנגד יצחק, שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר - מאילו של יצחק. סוכות כנגד יעקב דכתיב (בראשית לג, יז) 'ולמקנהו עשה סוכות'".

[8] התחלת החיים משפיעה על **כל** מהלך החיים. כמובא רבות בתורת רבינו.

[9] **'צחוק' עניינו 'שמחה':** רש"י לך־לך יז, יט: "וְקָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק. עַל שֵׁם הַ**צְּחוֹק**". רש"י וירא כא, ו: "[וַתֹּאמֶר שָׂרָה ...כָּל הַשֹּׁמֵעַ] יִצְחַק לִי. **יִשְׂמַח** עָלַי".

[10] מכיון שה"שֵׁם" אכן ניתן אז ע"י ההורים בהתאם להרגש שהיה **להורים** בקשר ללידה; אבל, ידוע גם שהשֵׁם הוא "נבואה קטנה" הניתנת להורים, ובשֵׁם ניתן למצוא ולהגדיר את תכונות נפש הבן־אדם **עצמו** (ולא תכונות **הוריו**...).

[11] **לקהל מתקדם:** ועוד זאת, שהדרך בה הקב"ה **הגדיל** ("חסד") את זרעו של אברהם, היה דווקא ע"י שנתן לו את **יצחק** (ולכאורה, לא ע"י ישמעאל). ככתוב ביהושע כד, ג (פסוק הנאמר ב'הגדת פסח'): "וָאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר וָאוֹלֶךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן וָאַרְבֶּה אֶת זַרְעוֹ [**בכך ש**]וָאֶתֶּן לוֹ אֶת יִצְחָק"!

[12] **לקהל מתקדם:** לכאורה היה ניתן לפרש שזהו מצד "הִתכללות המידות" שחסד כלול מגבורה (לדוגמא: אב המעניש את בנו), וכן גבורה כלולה מחסד (לדוגמא: האהבה המסתתרת מאחורי הביקורתיות) - אבל **עיקר** מידת יצחק הייתה מידת הגבורה. אלא שאין זה ביאור מספיק, כי מאחר ש"**שמו**" של יצחק המגדיר אותו הוא על־שם השמחה - מוכח שהחסד הוא **עיקר** עניינו! [אלא שכעת יש צורך להסביר, אם כן, מהו החילוק בין חסד דאברהם ודיצחק...].

קירוב האוהב אל הנאהב, באופן שמורגשת **מציאות** האוהב, **שהוא** נעשה קרוב לנאהב. משא"כ 'יראה', ענינה הוא שהאדם **מתבטל** ומאבד תוקפו ומציאותו כלפי זה שירא ממנו.

להמחשת חילוק זה, ניתן להביא דוגמא מהחילוק שבין יחס בֵּן לאביו (קשר של **אהבה** וקירוב - ללא ביטול מציאות הבן), ליחס בין עבד לרבו (קשר של **יראה** וביטול העבד לאדונו).

ובכן, ידוע שיחס בני ישראל להקב"ה נמשלו כיחס "בן לאביו" **וגם** כיחס "עבד לאדונו"[14]. ועפ"ז, גם בעבודת ה' של יהודי ישנם שני הרגשים אלה: **אהבת** האדם להקב"ה - מעוררת את **התקרבות** האדם להקב"ה; יראת האדם להקב"ה - פועלת אצל האדם הָרגש **הביטול** והשִׁפלות הגמורה לפני הקב"ה.

מקור 5:

[לכאורה, יש כאן שאלה יסודית: מהו התכלית בכך שאדם "**מתבטל**" ונהיה "שפל" לגמרי? איזה דבר **חיובי** יוצא מזה?!]

אכן, מבואר על כך, שלא זו בלבד שאכן צריך להיות זהירות שהאדם לא יֵיעשה ע"י ה"ביטול" כ"אסקופה הנדרסת"[15] ח"ו - אלא עוד זאת, שהביטול משמש ג"כ הכנה והכְשרה ל**התקרבות** האדם להקב"ה. כלומר: מטרת היראה והביטול אינה כדי שהאדם יבוא לידי מסקנה שהוא **אינו כלום**, וזהו... אלא אדרבה! שמכיון שהוא בטֵל, ביכולתו כעת **להתקרב להקב"ה**[16].

ביאור הדברים: כשהאדם נשאר בהרגשת מציאות **עצמו** ואינו מתבטל לפני הקב"ה - גם מידת התקרבותו להקב"ה הינה גם מוגבלת בהתאם **למציאותו**. משא"כ, כשהאדם מתבטל לפני הקב"ה, הוא נעשה "כלי" **להתגלות** אלוקית בלתי מוגבלת![17]

זהו גם אחד מהביאורים על הבקשה בתפילת "אלקי נצור" (שאומרים בסוף כל עמידה): "וְנַפְשִׁי **כֶּעָפָר** לַכֹּל תִּהְיֶה, **פְּתַח** לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ" - דווקא עי"ז שהאדם מתבטל "כעפר", הוא נעשה כלי ל**פתיחת** הלב של קדושה, כדי לקלוט בשכלו תורתו של הקב"ה ("תּוֹרָתֶךָ") - בלי להיות מוגבל בגדרי **מציאות** שׂכלו.

מקור 6:

עפ"ז יובן בנוגע לגדרו האמיתי של יצחק: היראה אצל יצחק, היתה בעצם **הכנה** והכְשרה **להשמחה** ופתיחת הלב בעבודת ה', הבאה דווקא ע"י הקדמת הביטול. ולכן נקרא בשם "יצחק" (מלשון צחוק ושמחה), המורה על **התרחבות** והתפשטות ללא שום הגבלה![18] - כי ע"י ה'יראה' וה'ביטול' של יצחק מתגלה "תגבורת" החיות - **הרַחבות האמיתית** של הקדושה.

רחבות זו היא גם **גשמית**, כפי שרואים במהלך כל פרשתנו: דווקא יצחק נתקדש בקדושה עצומה, עד כדי כך שאינו **יכול** לצאת מארץ ישראל!; דווקא הוא "גָּדַל מְאֹד" והתרחב[19] מאוד בנכסיו!; דווקא הוא היה יכול לברך את הברכות העצומות שבסוף הפרשה! (שיעקב קיבל במקום עשׂיו אחיו)[20].

מקור 7:

ויש להסביר בעומק יותר: [ובהקדים, שיש לשאול, למה בכלל יצחק היה קשור למידת ה'גבורה'? האם זה היה פשוט טבעו?]

הנה, ביסוד דברי חז"ל ש"האבות, הן־הן המרכבה [להקב"ה]"[21], מובן שכל ענייני ומעשי האבות נעשו בהתאם לרצון **העליון**.

ועפ"ז, גם **סיבת ומקור** מידותיהם השונות ('חסד' עבור אברהם, 'גבורה' עבור יצחק וכו'), אינן נובעות מכך שזהו **טִבעם**, אלא, מפני שהיו "מרכבה" למדה העליונה המתאימה, של הקב"ה[22]!

מקור 8:

[עכשיו שהֵבַנו ש"יצחק" מסמל את "מידת הגבורה" **העליונה**, כעת עלינו להגדיר מהי אותה "מידת גבורה" בעולם העליון:]

ובכן, מבואר ב"תורה אור" לאדמו"ר הזקן, שמידת ה"**גבורה**", בשרשה ומקורה - הוא מלשון "**תגבּוּרת**", תגבורת החיות!

אלא, שההפרש בין מידת ה'חסד' העליונה למידת ה'גבורה' העליונה הוא בכך, שמידת החסד, מכיון שתכליתה הוא השפעה אפקטיבית אל **הזולת**, לכן ההשפעה באה ממנה באופן **מוגבל**, כדי שיוכל המקבל לקבל **בפועל**; משא"כ מדת ה'גבורה', שהיא השפעה **בהתגברות רבה**, ללא שום מעצור וגבול!

[אלא שמגילוי עצום זה, נמשך ונשתלשל אח"כ ענין הצמצום והגבורה **כפשוטה**, בכך שהשפע נמנע ולא מגיע כלל - ובפרט כשהמקבל אינו כלי ראוי כדי להכיל שפע רב כזה[23]].

מקור 9:

והנה, ממידת ה'חסד' דלמעלה, נמשך באדם הרגש האהבה להקב"ה, כי כאשר האדם מרגיש את חסדו של הקב"ה, הנה "כַּמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים"[24] מתעורר האדם להתקרב אל הקב"ה.

וכמו כן, מידת ה'גבורה' דלמעלה, שהיא **תגבורת** ההשפעה, היא מעוררת באדם את הָרגש היִראה **והביטול**, שעי"ז ביכולתו לקבל גם **תגבורת** השפע **בפועל ממש**, בטוב הנראה והנגלה![25]

---

[13] הביאור מבוסס על ערך "אהבה" בספר הָעֲרָכִים חב"ד (כמו כן, בהמשך השיחה ישנו ביאור נוסף מעֵרך "אבות" באותו ספר). הרבי נתן חשיבות גדולה לעריכת סדרת ספרים זו, שהיא מעין אנציקלופדיה נרחבת לתורת החסידות.

[14] פיוט "היום הרת עולם" בתפילות הימים הנוראים: "אם כ**בנים**, אם כ**עבדים**". כמו כן, ישנם פסוקים בהם בנ"י נקראים "בנים", ואחרים בהם נקראים "אחרים".

[15] מפתן הכניסה לבית, (בו נמצא ה"paillasson"), שכולם דורסים ללא משִׂים...

[16] במילים אחרות ובדרך אפשר: החידוש כאן הוא, שטעות גדולה לחשוב שיצחק היה בן אדם "לחוץ" ו"סגור על עצמו" ("צוגעקווועטשט"), כמו שיש אנשים החושבים שמה שיותר האדם סגור - עוד יותר טוב... בכלל לא! יצחק היה אדם חייכן ושמח! תכלית היראה שלו הייתה כדי לפתח שמחה פנימית ואמיתית!

[17] **לקהל מתקדם:** ע"י ביטול העבד לאדונו, העבד נעשה **כמו** האדון ממש! כפירוש רש"י בהעלותך יב, ח: "[משה שהוא] עבד מלך (הקב"ה) - [הוא] **מלך**"!

[18] כידוע, ש"שמחה" **פורצת** כל הגדרים (כמשל שמחת אב בחתונת בתו וכו').

[19] תולדות כו, כב: "וַיֹּאמֶר [יצחק]: כִּי עַתָּה **הִרְחִיב** ה' לָנוּ וּפָרִינוּ בָּאָרֶץ"!

[20] כמובא בחסידות ש"לא מצינו ברכות כאלה, לא באברהם ולא ביעקב"!...

[21] היינו שהם בטלים להקב"ה ומונהגים (אוטומטית) על־ידו, כשם שמרכבה בטלה לגמרי לאיש המנהיג אותה (הנהג פּוֹנֶה ימינה - היא פונה מיד ימינה...). מרכבה אינו הסוס, אלא פשוט ה'רכב' של עץ, המונהג ע"י האדם (כמכונית...).

[22] **לקהל מתחיל:** כשם שאצל האדם ישנם מידות שונות, כך כביכול אצל הקב"ה, "מבשרי אחזה אלוקה", ישנם "מידות" עליונות לצורות שונות של הנהגת העולם הזה (וכל העולמות): ב"חסד" או ב"גבורה" וכו'.
האבות היו מרכבה ל"מידות" עליונות אלה, עד שמובא במדרש, שמידת החסד העליונה התלוננה בפני הקב"ה בימי אברהם, על כך שאין לה שום עבודה...

[23] משל (בדרך אפשר): אם מאירים מישהו ע"י אור חזק מאוד, ללא שום הגבלה, האור מסנוור את האדם, עד כ"כ שהוא רואה פשוט שחוֹר בעיניים, כמו שלא היה כאן שום אור, בעוד ישנו כאן אור עצום! וכאן הביאור הוא, שמזה משתלשל אח"כ צמצום **אמיתי**, בו הקב"ה אכן מנמיך את האור, מכיון שהאדם אינו **ראוי** לקבלו. (משא"כ במידת החסד שתמיד מתאימים למקבל, גם אם אינו **ראוי**). ויש לעיין.

[24] משלי כז, יט: "כַּמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים כֵּן לֵב הָאָדָם לָאָדָם". כשם שכשנמצאים ליד מים צלולים, רואים את פרצופינו, אם נחייך - נראה מישהו מחייך במים... כמו"כ "לֵב הָאָדָם לָאָדָם", אם נחייך למישהו, הוא ירצה גם לחייך... וכמו"כ לגבי הקב"ה, כשרואים השפעת מידותיו העליונות, אנו רוצים לעשות אותו דבר - במידותינו!

[25] **הוראות השיחה (בדרך אפשר):** מעצם ביאור השיחה ניתן להבין ש: (א) תכלית כל 'גבורה' בחיים, הוא רק עבור 'גילוי' המגיע אח"ז, ואין תכלית ב'גבורה' לבדה... (ב) ע"י יראת ה' (הנובעת מ'גבורה'), זוכים פשוט לברכות המגיעות ב"תגבורת". (ג) רואים גם כאן חשיבות השמחה בחיים, שזהו תכלית הכל! וזה הוראה חשובה מאוד עבור האנשים שחושבים, שככל שנהיים דתיים יותר, יש להיות יותר "לחוצים"! שזה טעות גדולה, מכיון שעיקר תכלית יראת ה' הוא להשמחה ופתיחת הלב הבאה אח"ז, וכך מחנכים ילדים! ועיין בהנחת השיחה גם, שחסיד צ"ל בשמחה שקיבל חינוך חסידי, ללא שום מאמץ מצידו. עיי"ש בכמה פרטים.